

Ali Suavî

Yola ve uykusuzluğa dayanıklı anlamına gelen Suavî lakabını kullanan Ali; ömrü boyunca hareketli, heyecanlı, doğru bildiğini her ne şekilde ve pahasına olursa olsun söylemekten hiçbir zaman vazgeçmeyen, yardımlarını gördüğü kişilerin dahi hatalarını dile getirmekten çekinmeyen, gerçekleştirdiği hazin Çırağan baskınıyla tarihimize “Sarıklı İhtilalci” olarak geçen, sert eleştirilerinden dolayı çok sayıda düşman kazanan, dinde hassas ve ittifak- ı İslamı samimiyetle savunan, anlaşılması hiç de kolay olmayan bir hayat serüveninin kahramanı..

Kimilerine göre, olağan üstü zeki, büyük alim, değeri bilinmemiş idealist, kahraman şehit; kimilerine göre, cahil, şarlatan, küçük adam, megalomanyak, mağrur, hain, ajan..

Ali Suavî, 1255 yılının Ramazan Bayramında (8 Aralık 1839) İstanbul’ da doğdu. Tahsil görmemesine karşılık; ilme ve ilim adamlarına hürmetkar bir baba, eşine ders verecek kadar eğitilmiş bir annenin çocuğudur. Babası yarı cahil olmasına rağmen samimi bir müslümandı. Ali, Davutpaşa İskelesi Rüştîye mektebini bitirdikten sonra memuriyet hayatına atıldı. 17-18 yaşlarında hacca gitti. Hacca gittiği sırada, alimlerle temasa geçerek hadis konusundaki bilgisini arttırmaya çalıştı. Daha önceden Arapça ve Farsçayı öğrenmiş olması bu yöndeki çalışmalarına katkı yapmıştır.

Öğretmen açığını kapatmak amacıyla yapılan sınavda büyük başarı gösterince Bursa Rüştîyesine muallim-i evvel olarak tayin edildi (1858). Ali, burada bir taraftan öğretmenlik yaparken diğer taraftan da Bursa Ulu Cami’ de vaazlar vermeye başladı. Batılı tarzda açılmış bulunan bir okulda görev yapmasına rağmen sarıklıydı. Sadrazam Ali Paşanın daveti üzerine 1861 yılında İstanbul’ a geldi. 1864’ te Sofya Ticaret Mahkemesi reisliği, 1865-66 yıllarında Filibe tahrirat müdürlüğü yaptı. 1866 yılında tekrar İstanbul’ a gelerek Şehzade Cami’inde ders ve vaazlar vermeye başladı. Namık Kemal, onun burada verdiği vaazlardan övgüyle söz ederken, bir çok ileri gelenin vaazlarına gelmiş bulunması, önemli bir şöhrete sahip olduğunu göstermektedir.

1867 yılında Muhbir Gazetesindeki yazılarıyla gazeteciğe ilk adımını attı. Gazetenin kapatılmasından sonra Kastamonu’ ya sürüldü (1867). Mustafa Fazıl Paşanın daveti üzerine aynı yıl Paris’ e kaçtı. Sultan Abdülaziz’ in Fransa’ ya yapacağı ziyaret üzerine ancak bir ay kalabildikleri Paris’ ten arkadaşlarıyla birlikte Londra’ ya geçti. Burada Osmanlı devleti lehinde çalışmalar yaparak özellikle İslama yönelik yalan yanlış fikirlere karşı, çevresindeki önemli İngilizleri aydınlatmaya çalıştı. Doğunun geri kalmışlığının sebebinin, İslam dini olmadığını, idarecilerin yanlış yönetimlerinin sonucu olduğunu izah etmeye çalıştı. Aynı zamanda yabancıların haksız müdahalelerini de eleştirdi. Yurda dönüş için müracaat etmesi üzerine Sultan Abdülhamid tarafından kendisine izin verilince, 9 yıl 5 ay sonra İstanbul’ a döndü (1876).

Padişahın emriyle 1 Şubat 1877’ de Galatasaray Lisesi müdürlüğüne atandı. Göreve başladığı gibi; öğrenci, öğretmen, görevli sayısını Müslümanlar lehine dönüştürmesi, programda olmasına rağmen okutulmayan dini dersleri okutmaya çalışması, burayı tahakkümleri altında bulunduran başta Fransa olmak üzere, İngiltere ve Osmanlı vatandaşı gayri müslimlerin tepkisine sebep oldu. Bir yılı dahi dolmadan görevden alındı (1878).

Ali Suavî, V. Murad’ ı tahta geçirmek amacıyla, birkaç yüz muhacirle gerçekleştirdiği Çırağan baskını sırasında, Beşiktaş Zabıta Amiri Hasan Paşa’ nın kafasına vurduğu sopa darbesiyle hayatını kaybetti (20 Mayıs 1878).

Ali Suavî’ nin hayat seyri, onun çok hırslı bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu hırsını ilim tahsilinde de kullanması, zeki ve çok kuvvetli bir hafızaya sahip olması, daha çok genç yaşta iken meşhur olmasını netice verdi.

Dinden aldığı terbiye gereği, haksızlık ve adaletsizlikle sürekli olarak mücadele etti.

Ali Suavî, Tanzimat Fermanının yayınlandığı yıl doğdu ve Kırım Savaşı, Islahat Fermanı, Meşrutiyetin ilan edilmesi gibi çok önemli hadiselerin yaşandığı bir asırda yaşadı.

Diğer Osmanlı aydınları gibi; devletin bekası, gerilemenin sebepleri ve terakki için yapılması gerekenler üzerinde kafa yorarken, bunları kamuoyuna da duyurdu. Fikirlerini açık bir şekilde dile getirdiği yazılar ve vaazlar yoluyla düşündüklerini yaymaya çalıştı.

Ali Suavî yazılarında eğitime önemli ölçüde ağırlık vermiştir. Ona göre, eğitilmiş ve hukukunu bilen toplumlar yıkılmazlar. Fen ilimleriyle din ilimlerinin beraber okutulmasından yanadır. Eğitimde demokrasi ve eşitliği savunarak bunları “nezih ortamlarda şakiyan bülbüle” benzetir.

Yeni Osmanlılara, Paris’ e kaçtığı sıralarda katılan Ali Suavî, Avrupa’ daki fikir akımlarını takip etme şansını bulmuştur. Ancak siyasi ve sosyal sıkıntılara çare ararken, daima İslamiyeti referans olarak almıştır. Meşrutiyet ve meşveret konularını ele alırken İslami esaslarda mevcut olan “usul-u meşveret”i temel almıştır. Meşveret esasında yola çıkarak, keyfi idareye karşı çıkmıştır. Dahilde meşveret esasına uyulmamış olmasının, devleti ve milleti kötü duruma düşürdüğü inancını ifade etmiştir.

Meşveret usulünün uygulandığı en iyi yerin meclis olduğunu dile getirerek, meclisin açılmasından yana tavır alır. Ona göre meclisin varlığı devlet ve millet için elzemdir. Aksi takdirde idareciler hakim, vatandaşlar ise mahkum olur.

Üzerinde önemle durduğu konulardan birisi de hürriyettir. Bir insanın başka bir insana tahakküm etmesine karşıdır. Büyük bir medeniyeti tesis etmiş bulunan müslümanların, her milletten daha çok meşrutiyete layık oldukları inancını taşır. Meşrutiyete geçmenin Avrupa kanunlarını kabul etmek anlamına gelmediğini, dört halife zamanında yapılmış bulunan bazı uygulamalarla delillendirir. Demokrasiyi savunan Ali Suavî, İslamiyetin ilk yıllarındaki uygulamalardan olan, ümmetin onayına müracaat sisteminde hükümet şeklinin padişahlık, sultanlık olmadığını, eşitliğin var olduğunu dile getirir. Sahabelerin doğrudan doğruya yönetime katıldıklarını belirtir.

Genel olarak Ali Suavî; Osmanlıcı, milli değerleri müdafaa eden, batıcı zihniyete karşı ittihad-ı İslamcı olup hayatı boyunca bu ideallere bağlı kalmıştır.

Bediüzzaman Said Nursi ve Ali Suavi

Bediüzzaman hazretleri, ittihad-ı İslam fikrini dile getirirken bu konuda selefleri arasında saydığı Ali Suavî’ yi “müfrit alimler” den sayar. Dolayısıyla Ali Suavî’ nin ittihad-ı İslama olan samimiyetine vurgu yapılırken bir bakıma da ifrata varan tutum ve davranışlarının da gözden uzak tutulmaması gerekir. İslamî konularda zaman zaman bir müçtehid gibi fetva vermesi de, tartışma ve eleştiri konusu olmuştur.

“Senin üzerine haktır ki, her söylediğin hak olsun. Fakat her hakkı söylemeye senin hakkın yoktur. Her dediğin doğru olmalı; fakat her doğruyu demek doğru değildir” (Mektubat) düsturuna Ali Suavî’ nin riayet etmemiş olması, parlak giden hayat seyrinin, kısa zamanda ve genç yaşta sönmesine sebep olmuştur. Özellikle Galatasaray Lisesi Müdürlüğü sırasında yapmak istediği değişikliklerdeki zamanlama ve tavır hatası, vaazları ve makalelerinde kullandığı sert üslub, daha çok düşman edinmesine sebep olmuştur. Görevden alındıktan hemen sonra, onu savunan bir çok kişi aleyhine geçmiştir. Ancak, Sultan II. Abdülhamid’in, Ali Suavî’ yi göreve tayin kararını sadece bir gün bekletmişken, azil kararını 34 gün sonra onaylaması da dikkat çekicidir.

Hislerinin ön planda olması ve ani kararlar vermesi, sonunun hazırlanmasında etkili rol oynamış, giriştiği ihtilal teşebbüsü de, kendisi başta olmak üzere bir çok insanın ölümüne yol açmıştır.

Eserleri

Ali Suavî, otuz dokuz yıllık bir ömür sürmesine rağmen, hiç de az sayılmayacak eser bırakmıştır. Kitap ve risaleleri:

- 1- Ehemmiyet-i Hıfz-ı Mal, Filibe 1865
- 2- Santorin Risalesi, Filibe 1866
- 3- Hukuku's-Şevari, İstanbul 1908
- 4- Defter-i Amal-ı Ali Paşa, Paris 1871
- 5- Türkiye Fi 1288, Paris 1871 (yıllık)
- 6- Mısır Fi 1288, Paris 1873 (yıllık)
- 7- Türkiye Fi 1290, Paris 1873 (yıllık)
- 8- Hive Fi Muharrem1290, Paris 1873
- 9- Nasreddin Şah, Paris 1873. (Hüseyin Çelik, Ali Suavî ve Dönemi, 467-545)

Bunların dışında Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış çok sayıda kitap, risale, makale ve tercümeleri bulunmaktadır. Diğer yandan bazı eserlere de ilaveler yapmak suretiyle tekrar basmıştır.